

ISSN 0027-8084
UDK 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXVII/1–4

БЕОГРАД
2006

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXXVII

Св. 1–4 (2006)

САДРЖАЈ

Ч л а н ц и

Поводом једног питања постављеног 1936. године у <i>Нашем језику</i> (МИЛКА ИВИЋ)	1
Необразложени изузетак „млазњак“ (МИЛАН ШИПКА)	5
Глаголи говорења у функцији метајезичких модификатора (СТАНА РИСТИЋ)	15
О судбини „пределних речи“ — Размишљања о једном Стеријином лексикографском прилогу (ВАСА ПАВКОВИЋ)	25
Перифрастични предикат у новинским насловима (ИВАНА КОЊИК)	33
Неколико напомена о тзв. посесивном перфекту у српском језику (МОТОКИ НОМАЋИ)	43
Суфикси за грађење ктетика (од ојконима у Војводини) (МАРИЈАН ЈЕЛИЋ)	53

П р и к а з и

Српски језик у нормативном огледалу (МАРИНА НИКОЛИЋ)	66
Ристо Милићевић, Херцеговачка презимена (АСИМ ПЕЦО)	73
Милан Шипка, Језик и политика (ПРЕДРАГ ПИПЕР)	77
Стана Ристић, Раслојеност лексике српског језика и лексичка норма (НЕНАД ИВАНОВИЋ)	81
Марта Бјелетић, Исковрнути глаголи (МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ)	89
Уз један важан славистички јубилеј у Србији, <i>Славистика</i> , Књига X (СОФИЈА МИЛОРАДОВИЋ)	93
Семантичко-деривациони речник, Свеска 2: Човек — унутрашњи органи и ткива психофизиолошка стања и радње, психофизичке особине, сродство (ИВАНА КОЊИК)	98
Јелица Стојановић, Драга Бојовић, <i>Српски језик између истине и обмане</i> , (Социо)лингвистичка анализа стања у Црној Гори (СТАНА РИСТИЋ)	103

МАРИЈАН ЈЕЛИЋ
(Педагошки факултет, Сомбор)

СУФИКСИ ЗА ГРАЂЕЊЕ КТЕТИКА (ОД ОЈКОНИМА У ВОЈВОДИНИ)

У овом раду обрађени су суфикси за грађење ктетика за ојкониме у Војводини. Утврђено је да се углавном свега неколико суфикса употребљава у овој функцији: *-ски*, *-ачки*, *-(j)ански* (централни). Поред ових постоји и десетак других који се веома ретко употребљавају (периферни). Представљена је дистрибуција ових суфикса и указано на факторе који утичу на употребу одговарајућег суфикса.

Кључне речи: творба, ктетиси, суфикси, ојконим.

У раду су посматрани ктетиси само за називе насеља (ојконими), и то само за она која имају такав статус према попису становништва из 1991. године (464 насеља).

Раније се мислило да се ктетиси граде само суфиксом *-ски*. Тако, на пример, Светозар Николић у одговору на постављена питања у часопису *Наш језик* каже: „Од имена места (топонима) придеви (ктетиси) по правилу се граде наставком *-ски*. То је једини наставак за извођење ових придева“ (Николић 1954: 121).

Нешто касније овом суфиксу је придружен и суфикс *-ачки*. Утврђујући језичку регуларност ктетика *козарачки*, Божо Ћорић наводи: „Лако је утврдити постојање суфикса *-ачки* у творби ктетика. Творби помоћу овог суфикса припадају ктетиси као што су: *краљевачки* — *Краљево*, *валџовачки* — *Валџово* и сл. Очито је да творба ктетика суфиксом *-ачки* није непозната језичком систему ...“ (Ћорић 1984: 158).

У новије време помиње се и суфикс *-(j)ански*. О томе сазнајемо у књизи Ивана Клајна *Творба речи у српском језику*: „Увођењем сложеног придевског суфикса *-(j)ански* омогућава нам да придеве *врањански*, *новљански*, *џророчански*, *пошћански* итд. изводимо — у складу с њиховим значењем — из *Врање*, *Нови*, *џророк*, *пошћа*. С простим суфиксом *-ски*, напротив, морали бисмо први да изводимо из *Врањан-ац*, други из *Новљан-ин*, трећи из *џророчан-сџво*, док четврти уопште не можемо да објаснимо“ (Клајн 2003: 13).

Творба ктетика типа *међански* (< Међа) раније је тумачена као творба од основе етника (*Међан-ин*) и суфикса *-ски*. Сада смо у ситуаци-

цији да творбу ктетика другачије прикажемо: ктетици се граде од ојконимске (топонимске) основе и суфикса: *-ски*, *-ачки*, *-(j)ански* (то су суфикси који се често јављају у творби ктетика и стога их називамо централним). Овакав опис чини нам се бољим јер он творбени систем ктетика чини једноставнијим, а исто тако поједностављује се нормирање ове групе речи. Наиме, ако бисмо рекли да се ктетици творе само помоћу суфикса *-ски*, тада бисмо имали велики број нерегуларних или мање регуларних облика; слична је ситуација и када творби ктетика додамо суфикс *-ачки*, с тим да би ситуација на неки начин била још компликованија јер бисмо имали немали број ктетика који се не граде ни са једним од два поменути суфикса, те би сви они били нерегуларни, иако се на сваку ојконимску основу може додати суфикс *-ачки*.

Може се рећи да се ктетици граде помоћу суфикса *-ски* и суфикса *с̄а* изведеним од овог суфикса. Суфикс *-ачки* настао је вероватно осамостаљивањем завршетка великог броја ктетика (нпр. Петровац > *Петровац* + *ски* > *петровачки*). Велики број ктетика има завршетак управо *-ачки* (од ојконима чија се основа завршава на *к*, *ч* и *ц*: *-ка*, *-ак*, *-ци*, *-ац* и сл.).

Наше испитивање показује да је суфикс *-ачки* за грађење ктетика у Војводини сасвим обичан и да се јавља прилично често¹.

Покушаћемо дати одговор на питање шта је утицало на то да овај суфикс настане. Суфикс *-ачки* настао је на сличан начин као и суфикс *-чанин*. Прво, овај суфикс се јавио из потребе да се отклони основни недостатак суфикса *-ски*: немогућност да се додаје на све топонимске основе. Друго, суфикс *-ачки* настао је као резултат одређеног процеса у творби ктетика. Наиме, велики број топонима завршава се на *-ц* и *-к* (мислимо на завршетке *-ци*, *-ац*, *-ка*, *-ак* и сл.) и када се на ове завршетке дода суфикс *-ски*, добија се завршетак *-ачки*, који се током времена осамостаљивао и почео понашати као суфикс за грађење ктетика. Прикупљени материјал упућује управо на овакав закључак. У грађи *-ачки* се јавља као завршетак којем претходи сонант у 99 ктетика. У 87 ктетика у којима је несумњиво реч о суфиксу *-ачки* творбена основа се такође увек завршава на сонант. Да би се о овом могло говорити поузданије, било би добро испитати историјску грађу, јер то што лингвисти раније нису помињали суфикс *-ачки*, не значи да тог суфикса није ни било.

Поред поменути два суфикса често се јавља и суфикс *-(j)ански*. Тај суфикс, као и остали суфикси за грађење ктетика (осим суфикса *-ски*), настали су перинтеграцијом². Тако је, на пример, суфикс *-(j)ански* настао од „суфикса“ (одн. завршетка) *-ан* из етника који се интегрише са суфиксом *-ски*.

¹ Стјепан Бабић у својој великој студији о творби речи у хрватском књижевном језику каже за овај суфикс да је „*perlodan i da dolazi samo u nekoliko prideva*“ (Бабић 1986: 371).

² „Термин перинтеграција употребљава се у литератури још од XIX века да означи процес којим се размењује фонетски материјал између основе и суфикса“ (Клајн 2003: 11).

Главни суфикс за грађење ктетика јесте суфикс *-ски* и њиме се најчешће граде ктегици од имена места у Војводини (385 ктетика, примере наводимо према завршном гласу ојконимске основе како бисмо лакше могли да упоредимо дистрибуцију суфикса).

Суфикс *-ски*

- б: *шойски* (Тоба), *љуйски* (Љуба);
- п: *сџейски* (Војвода Степа);
- д: *арадски* (Арадац), *барандски* (Баранда), *башайдски* (Башайд), *београдски* (Мали Београд), *виноградски* (Бачки Виногради, Сланкаменачки Виногради), *гредски* (Велика Греда), *кикиндски* (Кикинда), *ливадски* (Велике Ливаде), *новосадски* (Нови Сад), *санадски* (Санад), *шидски* (Шид);
- т: *баванишки* (Баваниште, Мало Баваниште), *белоблајски* (Бело Благо), *босуйски* (Босут), *велебийски* (Велебит), *делиблајски* (Делиблато), *избишки* (Избиште), *колутски* (Колут), *маргийски* (Маргита), *орловайски* (Орловат), *ремейски* (Велика Ремета, Мала Ремета), *ријски* (Вршачки Ритови), *сигейски* (Сигет), *сойски* (Сот), *џаванкујски* (Горњи Таванкут, Доњи Таванкут);
- з: *џерлески* / *џерлешки* (Перлез);
- с: *врбаски* / *врбашки* (Врбас);
- ц: *адашевачки* (Адашеви), *арадачки* (Арадац), *бановачки* (Нови Бановци, Стари Бановци), *барички* (Барице), *бајировачки* (Батровци), *бачиначки* (Бачинци), *бегејачки* (Бегејци), *брестовачки* (Банатски Брестовац, Бачки Брестовац), *буђановачки* (Буђановци), *буковачки* (Буковац), *вашички* (Вашица), *виџојевачки* (Витојевци), *вишњевачки* (Вишњевац), *владимировачки* (Владимироввац), *влајковачки* (Влајковац), *војводиначки* (Војводинци), *врбички* (Врбица), *вршачки* (Вршац), *гардиновачки* (Гардиновци), *гибарачки* (Гибарац), *голубиначки* (Голубинци), *госпођиначки* (Госпођинци), *грабовачки* (Грабовци), *грачачки* (Бачки Грачац), *гргуревачки* (Гргуревци), *гребеначки* (Гребенац), *гудурички* (Гудурица), *деспојтовачки* (Банатски Деспотовац), *добриначки* (Добринци), *добрички* (Добрица), *дубички* (Банатска Дубица), *дубовачки* (Дубовац), *жарковачки* (Жарковац), *загајички* (Загајица), *засавички* (Засавица I, Засавица II), *зобнатички* (Зобнатица), *илиначки* (Илинци), *јарковачки* (Јарковац, Јарковци), *јерменовачки* (Јерменовци), *каменички* (Сремска Каменица), *карловачки* (Банатски Карловац, Нови Карловци, Сремски Карловци), *кнежевачки* (Нови Кнежевац), *ковачички* (Ковачица), *крајевачки* (Краљевци), *крњешевачки* (Крњешевци), *крушички* (Крушчица), *кукујевачки* (Кукујевци), *лаудоновачки* (Лаудоновац), *лединачки* (Лединци), *ловћеначки* (Ловћенац), *малойијачки* (Мале Пијаце), *марковачки* (Марковац), *марјиначки* (Маргинци), *меленачки* (Меленци), *миџировички* (Сремска Митровица), *михаљевачки* (Сремски Михаљевци), *моравички* (Стара Моравица), *никиначки* (Никинци), *новокозарачки* (Нови Козарци), *обровачки* (Обровац), *омољички* (Омољица), *орешачки*

(Орешац), *оџачки* (Оџаци), *џавловачки* (Павловци), *џеџровачки* (Бачки Петровац, Доњи Петровци), *џеџиначки* (Пеџинци), *џивнички* (Пивнице), *џлочички* (Плочича), *џоџиначки* (Попинци), *џригревички* (Пригревица), *џуџиначки* (Путинци), *радиначки* (Велики Радинци, Мали Радинци), *раковачки* (Раковац), *ривички* (Ривица), *риџички* (Риџица), *рогаџички* (Горња Рогатица), *сивачки* (Сивац), *скореновачки* (Скореновац), *соколачки* (Банатски Соколац, Бачки Соколац), *стејановачки* (Стејановци), *субоџички* (Банатска Суботица, Суботица), *џомашевачки* (Томашевац), *џоџоловачки* (Равни Тополовац), *џрешњевачки* (Трешњевац), *чорџановачки* (Чортановци), *хајдучички* (Хајдучица), *хрџковачки* (Хртковци), *шаџриначки* (Шатринци), *шашиначки* (Шашинци), *шимановачки* (Шимановци), *шишаџовачки* (Шишатавац);

ж: *каџишки* (Каџижа), *обрешки* (Обреж), *сџражански* (Стража);

ш: *белегишки* (Белегиш), *богарашки* (Богараш), *боџошки* (Ботош), *гунарошки* (Гунарош), *дивошки* (Дивош), *иџошки* (Иџош, Мали Иџош), *марџоношки* (Мартонош), *џавлишки* (Павлиш), *салашки* (Средњи Салаш), *самошки* (Самош), *свилошки* (Свилош), *селеушки* (Селеуш), *силбашки* (Силбаш), *џарашки* (Тараш), *џоваришки* (Товаришево), *џорњошки* (Торњош), *хоргошки* (Хоргош), *шајкашки* (Шајкаш);

џ: *бикџишки* (Бикиџ До), *визџишки* (Визиџ), *вишњџишки* (Вишњџево), *зимониџишки* (Зимониџки), *карловчиџишки* (Карловчиџ), *каџки* (Каџ), *крушчиџишки* (Крушчиџ), *кусиџишки* (Кусиџ), *лалиџишки* (Лалиџ), *маглиџишки* (Маглиџ), *месиџишки* (Месиџ), *милиџишки* (Српски Милеџиџ, Светозар Милеџиџ), *моровиџишки* (Моровиџ), *орешковиџишки* (Орешковиџ), *палиџишки* (Палиџ), *раденковиџишки* (Раденковиџ), *радиचेвиџишки* (Радиचेвиџ), *сџанишиџишки* (Станишиџ), *фекеџишки* (Фекетиџ), *филиџишки* (Филиџ), *черевџишки* (Черевџ), *шанџишки* (Алекса Шанџиџ);

ч: *бачки* (Бач), *бегечки* (Бегеч), *брестџачки* (Брестач), *кисачки* (Кисач), *оборњачки* (Оборњача), *селеначки* (Селенча), *сибачки* (Сибач);

г: *брешки* (Бачки Брег), *гргеџешки* / *гргеџечки* (Гргеџег), *иришки* (Ириг), *џарошки* (Параге), *сирџишки* (Сирџ), *фуџошки* (Фуџог), *честерешки* (Честерег), *чурушки* (Чуруг);

к: *бајмочки* (Бајмок), *веџернички* (Ветерник), *војачки* (Војка), *врднички* (Врдник), *ердевички* (Ердевик), *ечки* (Ечка), *жеднички* (Нови Жедник, Стари Жедник), *јабланички* / *јаблански* (Јабланка), *јабучки* (Јабука), *јазачки* (Јазак), *јаношички* (Јаношик), *јарачки* (Бачки Јарак), *кленачки* (Кленак), *коначки* (Конак), *крајишнички* (Крајишник), *куџинички* (Купиник), *лочки* (Лок), *мраморачки* (Мраморак), *мараџички* (Мараџик), *козјачки* (Нови Козјак), *новоцрвеначки* (Нова Црвенка), *џаланички* (Банатска Паланка, Бачка Паланка), *руменачки* (Руменка), *сурџучки* (Сурџук), *сусечки* (Сусек), *џелечки* (Телечка), *џоварнички* (Доњи Товарник), *црвеначки* (Црвенка), *шумарачки* (Шумарак), *шуџљачки* (Шуџљак);

м: *џамски* (Мали Жам), *оромски* (Ором), *румски* (Рума), *шуџамски* (Шуџам);

- в: *беркасовски* (Беркасово), *биковски* (Биково), *богојевски* (Богојево), *будисавски* (Будисава), *виловски* (Вилово), *вишњићевски* (Банатско Вишњићево, Вишњићево), *деспојовски* (Деспотово), *добричевски* (Добричево), *доловски* (Долово), *дорословски* (Дорослово), *змајевски* (Змајево), *јазовски* (Јазово), *кајтасовски* (Кајтасово), *калуђеровски* (Калуђерово), *карађорђеви* (Карађорђево), *кљајићевски* (Кљајићево), *лазаревски* (Лазарево), *лукићевски* (Лукићево), *марковићевски* (Марковићево), *милетићевски* (Милетићево), *милешевски* (Милешево), *мишићевски* (Мишићево), *његошевски* (Његошево), *ојовски* (Опово), *остојићевски* (Остојићево), *платићевски* (Платичево), *ришићевски* (Ритишево), *свечићевски* (Светићево), *челаревски* (Челарево);
- р: *алибунарски* (Алибунар), *баношторски* (Баноштор), *бочарски* (Бочар), *гибарски* (Гибарац), *елемирски* (Елемир), *идворски* (Идвор), *калуђерски* (Калуђерово), *крстурски* (Крстур, Руски Крстур), *куџурски* (Куџура), *лежмирски* (Лежмир), *липарски* (Липар), *моношторски* (Банатски Моноштор, Бачки Моноштор), *огарски* (Огар), *пачирски* (Пачир), *прњаворски* (Бешеновачки Прњавор), *сомборски* (Сомбор), *стапарски* (Стапар), *црнобарски* (Црна Бара), *чантаврски* (Чантавр), *шушарски* (Шушара);
- л: *бингулски* (Бингула, Стара Бингула), *великоселски* (Банатско Велико Село), *добродолски* (Добродол), *ђалски* (Ђала), *крушедолски* (Крушедол Село), *кулски* (Кула), *лукиноселски* (Лукино Село), *молски* (Мол), *новоселски* (Банатско Ново Село, Бачко Ново Село, Ново Село), *петровоселски* (Бачко Петрово Село), *равноселски* (Равно Село), *рускоселски* (Руско Село), *савиноселски* (Савино Село), *сакулски* (Сакуле), *соколски* (Бачки Соколац), *тителски* (Тител), *тополски* (Банатска Топола, Бачка Топола), *тотовоселски* (Тотово Село), *чешкоселски* (Чешко Село);
- н: *адорјански* (Адорјан), *апатински* (Апатин), *бездански* (Бездан), *беочински* (Беочин), *бођански* (Бођани), *ватински* (Ватин), *гложански* (Гложан), *долински* (Долине), *дужински* (Дужине), *ђурђински* (Ђурђин), *зрењанински* (Зрењанин), *ивански* (Иваново), *јаблански* (Јабланка), *јаменски* (Јамена), *книћанински* / *книћанински* (Книћанин), *ковински* (Ковин), *крчедински* (Крчедин), *кузмински* (Кузмин), *кулињски* (Кулпин), *кумански* (Кумане), *купињски* (Купиново), *купусински* (Купусина), *ловћенски* (Ловћенац), *мајдански* (Мајдан), *мокрински* (Мокрин), *молловински* (Моловин), *мошорински* (Мошорин), *нерадински* (Нерадин), *неузински* (Неузина), *нештински* (Нештин), *николински* (Николинци), *падински* (Падина), *петроварадински* (Петроварадин), *плавански* (Плавна), *привински* (Привина Глава), *растински* (Растина), *сајански* (Сајан), *сефкерински* (Сефкерин), *сланкаменски* (Стари Сланкамен), *србобрански* (Србобран), *стеријински* (Стеријино), *темерински* (Темерин), *уздински* (Уздин), *утрински* (Утрине), *фаркаждински* (Фаркаждин), *хетински* (Хетин), *шурјански* (Шурјан);
- ј: *бегејски* (Бегејци), *бечејски* (Бечеј, Нови Бечеј), *гајски* (Велики Гај, Врачев Гај, Гај), *дупљајски* (Дупљаја), *инђијски* (Инђија), *ишебејски* (Српски Итебеј, Нови Итебеј), *келебијски* (Келебија), *кривајски*

(Криваја), ноћајски (Ноћај), падејски (Падеј), панонијски (Панонија), туријски (Турија), црепајски (Црепаја), ченејски (Ченеј);

љ: бачкопољски (Бачко Добро Поље), жабаљски (Жабалъ), ковиљски (Ковиљ), кушиљски (Куштиљ), надаљски (Надаљ);

њ: ашањски (Ашања), бусењски (Бусење), вогањски (Вогањ), глогоњски (Глогоњ), дероњски (Дероње), подлокањски (Подлокањ), пошпорањски (Потпорањ), равањски (Равње), сечањски (Сечањ).

Суфиксу -ски конкурентни су суфикси -ачки и -(j)ански и само у једном примеру имамо ктетике од сва три суфикса: љујски / љубачки / љубљански (Љуба).

Погледајмо прво примере у којима се јављају напоредно суфикси -ски и -ачки:

б: љујски / љубачки (Љуба);

з: њерлески / њерлезачки (Перлез);

в: беркасовски / беркасовачки (Беркасово), биковски / биковачки (Биково), богојеВСКИ / богојеВачки (Богојево), виловски / виловачки (Вилово), вишњићевски / вишњићевачки (Банатско Вишњићево, Вишњићево), деспојовски / деспојовачки (Деспотово), доловски / доловачки (Долово), дорословски / дорословачки (Дорослово), змајевски / змајевачки (Змајево), јазовски / јазовачки (Јазово), кајтасовски / кајтасовачки (Кајтасово), карађорђеВСКИ / карађорђеВачки (Карађорђево), кљајићевски / кљајићевачки (Кљајићево), лазаревски / лазаревачки (Лазарево), марковићевски / марковићевачки (Марковићево), милешевски / милешевачки (Милешево), мишићевски / мишићевачки (Мишићево), ойовски / ойовачки (Опово), остојићевски / остојићевачки (Остојићево), илаичевски / илаичевачки (Платичево), ритишевски / ритишевачки (Ритишево);

л: бингулски / бингулачки (Бингула);

н: дужински / дужиначки (Дужине), ивански / иваначки (Иваново), јаменски / јаменачки (Јамена), куйусински / куйусиначки (Купусина), иривински / иривиначки (Привина Глава), сланкаменски / сланкаменачки (Стари Сланкамен), уйрински / уйриначки (Утрине), фаркаждински / фаркаждиначки (Фаркаждин);

ј: гајски / гајачки (Гај), кривајски / кривајачки (Криваја), итебејски / итебејачки (Српски Итебеј, Нови Итебеј);

њ: ашањски / ашањачки (Ашања), дероњски / дероњачки (Дероње).

Суфиксу -ски конкурентан је суфикс -(j)ански у следећим примерима:

б: тојски / тобански (Тоба);

п: стјейски / стјейански (Војвода Степа);

д: адачки / ађански (Ада), барандски / баранђански (Баранда), виноградски / винограђански (Бачки Виногради), гредски / гређански (Велика Греда);

- т: *белоблајски* / *белоблаћански* (Бело Блато), *маргијски* / *маргићански* (Маргита), *орловјски* / *орловаћански* (Орловат), *ремејски* / *ремећански* (Мала Ремета), *џаванкујски* / *џаванкућански* (Горњи Таванкут, Доњи Таванкут), *баванишки* / *баванишћански* (Баваниште, Мало Баваниште), *избишки* / *избишћански* (Избиште);
- ц: *добрички* / *добричански* (Добрица), *малойијачки* / *малойијачански* (Мала Пијаца), *соколачки* / *соколчански* (Банатски Соколац);
- ш: *џоваришки* / *џоваришански* (Товаришево);
- ћ: *месићки* / *месићански*, (Месић), *филићки* / *филићански* (Филић);
- ч: *бресјачки* / *бресјачански* (Брестач), *селеначки* / *селенчански* (Селенча), *сибачки* / *сибачански* (Сибач);
- г: *брешки* / *брежански* (Бачки Брег), *џарашки* / *џаражански* (Параге), *честјерешки* / *честјережански* (Честерег);
- к: *бајмочки* / *бајмочански* (Бајмок), *војачки* / *војчански* (Војка), *ечки* / *ечански* (Ечка), *жеднички* / *жедничански* (Нови Жедник, Стари Жедник), *сурдучки* / *сурдучански* (Сурдук), *џоварнички* / *џоварничански* (Доњи Товарник);
- м: *шуљамски* / *шуљмански* (Шуљам);
- л: *новоселски* / *новосељански* (Банатско Ново Село);
- њ: *равански* / *равњански* (Равње).

Као што видимо, суфикси *-ски* и *-ачки* конкурентни су, пре свега, код основа које се завршавају на сонант, а суфикси *-ски* и *-(ј)ански* код основа које се завршавају на сугласник.

Суфиксу *-ски* конкурентни су и следећи суфикси:

- *чански*: *гајски* / *гајчански* (Велики Гај),
- *ински* / *-иначки*: *ђалски* / *ђалински* / *ђалиначки* (Ђала),
- *ански* / *-ћански*: *јавлишки* / *јавлишански* / *јавлишћански* (Павлиш).

Суфикс *-ачки*

- б: *љубачки* (Љуба);
- д: *адачки* (Ада), *јобедачки* (Победа);
- т: *сонјачки* (Сонта), *ченјачки* (Чента);
- з: *перлезачки* (Перлез);
- в: *аранђеловачки* (Банатско Аранђелово), *багремовачки* (Багремово), *беркасовачки* (Беркасово), *бешеновачки* (Бешеново), *биковачки* (Биково), *богојевачки* (Богојево), *виловачки* (Вилово), *вишњићевачки* (Банатско Вишњићево, Вишњићево), *гаковачки* (Гаково), *грабовачки* (Грабово), *деспотојевачки* (Деспотово), *деловачки* (Делово), *дорословачки* (Дорослово), *душановачки* (Бачко Душаново), *ђурђевачки* (Ђурђево), *засавачки* (Засавица I, Засавица II), *змајевачки* (Змајево), *ивановачки* (Иваново), *јазовачки* (Јазово), *јанковачки* (Јанков Мост),

јасеновачки (Јасеново), *кајџасовачки* (Кајтасово), *каравуковачки* (Каравуково), *карађорђевачки* (Банатско Карађорђево, Карађорђево), *качаревачки* (Качарево), *кљајићевачки* (Кљајићево), *купиновачки* (Купиново), *лазаревачки* (Лазарево), *љуковачки* (Љуково), *љушовачки* (Љутово), *марковићевачки* (Марковићево), *милошевачки* (Ново Милошево), *мићировачки* (Сремска Митровица), *михајловачки* (Михајлово), *мићуновачки* (Мићуново), *мишићевачки* (Мишићево), *младеновачки* (Младеново), *наковачки* (Наково), *ојовачки* (Опово), *ореховачки* (Ново Орахово), *остојићевачки* (Остојићево), *пазовачки* (Нова Пазова, Стара Пазова), *панчевачки* (Панчево), *платичевачки* (Платичево), *пригревачки* (Пригревица), *прховачки* (Прхово), *путниковачки* (Путниково), *раденковачки* (Раденковић), *радојевачки* (Радојево), *ратковачки* (Ратково), *ритишевачки* (Ритишево), *свилојевачки* (Свилојево), *стајићевачки* (Стајићево), *старчевачки* (Старчево), *стејановачки* / *стејановићевачки* (Степановићево), *хајдуковачки* (Хајдуково);

р: *дворачки* (Банатски Двор);

л: *бингулачки* (Бингула), *кавилачки* (Кавило);

н: *дужиначки* (Дужине), *иваначки* (Иваново), *јаменачки* (Јамена), *кућусиначки* (Купусина), *сланкаменачки* (Нови Сланкамен), *привиначки* (Привина Глава), *сланкаменачки* (Стари Сланкамен), *ујриначки* (Утрине), *фаркаждиначки* (Фаркаждин), *црвеначки* (Црвена Црква);

ј: *гајачки* (Гај), *загајачки* (Загајица), *ишебејачки* (Српски Итебеј), *кривајачки* (Криваја), *црепајачки* (Црепаја);

љ: *омољачки* (Омољица);

њ: *ашањачки* (Ашања), *дероњачки* (Дероње).

Као што видимо суфикс *-ачки* долази пре свега на основе које се завршавају на сонант *-в* (чешће чак и од суфикса *-ски*), потом на *-н* и тек у по којем примеру на друге сонанте одн. сугласнике.

Теоријски, суфикс *-ачки* може се додати на било коју ојконимску основу, али у пракси то није случај. На основу коментара информатора може се закључити да на путу таквог развоја творбе ктетика стоје две велике препреке:

а) устаљена употреба других облика ктетика (мислимо пре свега на оне грађене помоћу суфикса *-(j)ански*) и

б) одређена образовања ктетика од ојконимске основе и суфикса *-ачки* звучала би необично, те као таква нису ни заснована (нпр. Бајша > **бајшачки*, Гајдобра > **гајдобрачки*, Иланца > **иланцачки*, Уљма > **уљмачки* итд.).

Ипак, изгледа да се ствари и ту мењају, јер неколико информатора саопштило је управо облике ктетика грађене суфиксом *-ачки*, за које већина других испитаника каже да су необични и да зато они тако не говоре. Тако смо забележили и облике: *адачки*, *йобедачки*, *сонџачки*, *ченџачки*, поред обичнијих и чешћих: *ађански*, *йобеђански*, *сонђански* и *ченђански*.

Суфиксу *-ачки* поред суфикса *-ски* конкурентан је суфикс *-(j)ански*: *адачки / ађански* (Ада), *младеновачки / младеновљански* (Младеново), *победачки / побеђански* (Победа), *сонџачки / сонђански* (Сонга), *ченџачки / ченџански / ченђански* (Чента); и издвојени случајеви: *-чански* — *љуковачки / љуковчански* (Љуково); *-овски / -овачки* — *кавилачки / кавиловски / кавиловачки* (Кавило).

Суфикс *-ански*

- б: *џобански* (Тоба);
 п: *сџејански* (Војвода Степа);
 ц: *сочиџански* (Сочица);
 ш: *павлишански* (Павлиш), *џоваришански* (Товаришево);
 ђ: *међански* (Међа), *филиђански* (Филић);
 ћ: *лукићански* (Лукићево), *месићански* (Месић), *милејићански* (Милејићево), *свeјићански* (Светићево), *стајићански* (Стајићево);
 ч: *дебeљачански* (Дебeљача), *дечански* (Деч), *рачански* (Сремска Рача), *брестачански* (Брстач), *сибачански* (Сибач), *хајдучански* (Хајдучица);
 к: *бокански* (Бока), *чокански* (Чока);

сугл. групе: *баванишћански* (Баваниште, Мало Баваниште), *градишћански* (Бачко Градиште), *субојишћански* (Суботиште), *средишћански* (Велико Средиште, Мало Средиште), *житишћански* (Житиште), *избишћански* (Избиште), *иландишћански* (Пландиште), *парћански* (Парта), *ченџански* (Чента), *гајдобрански* (Гајдобра, Нова Гајдобра), *иланџански* (Иланџа), *локвански* (Локве), *белоцрквански* (Бела Црква), *црквански* (Црвена Црква), *црњански* (Нова Црња, Српска Црња), *равњански* (Равње), *селенчански* (Селенча), *уљмански* (Уљма), *чалмански* (Чалма), *чонољански* (Чонопља), *бајмански* (Бајша).

-јански

- б: *љубљански* (Љуба);
 д: *ађански* (Ада), *винограђански* (Бачки Виногради), *гређански* (Велика Грeда), *побеђански* (Победа);
 т: *белоблађански* (Бело Блато), *џаванкуђански* (Таванкут, Доњи Таванкут), *ремеђански* (Мала Рeмeта), *маргиђански* (Маргита), *орловађански* (Орловат);
 ц: *соколчански* (Банатски Соколац), *лечански* (Стари Лец), *добричански* (Добрица), *ловђенчански* (Ловђенац), *малойијачански* (Мале Пмјаце), *николинчански* (Николинци);
 г: *брежански* (Бачки Брег), *горњобрежански* (Горњи Брег), *лужански* (Љуг), *паражански* (Параго), *честережански* (Честерег);

к: *жедничански* (Стари Жедник, Нови Жедник), *кљечански* (Клек), *џо-варничански* (Доњи Товарник), *малойешичански* (Мали Песак), *сурдучански* (Сурдук);

в: *младеновањански* (Младеново);

л: *новосељански* (Банатско Ново Село);

сугл. групе: *баранђански* (Баранда), *џорђански* (Торда), *бешчански* (Бешка), *суйјешчански* (Сутјеска), *вајшијански* (Вајска), *војчански* (Војка), *ечански* (Ечка), *сенђански* (Сента), *сонђански* (Сонта), *ченђански* (Чента), *житишићански* (Житиште), *јанковмошићански* (Јанков Мост).

У једном примеру јављају се обе варијанте суфикса: *-ански* / *-јански* — *житишићански* / *житишићански* (Житиште).

Дистрибуција суфикса *-ански* и његове варијанте *-јански*, као што видимо, није потпуно комплиментарна, што указује на њихову извесну аутономност и оправдава приказивање примера творбе за сваког понаособ.

Творба ктетика помоћу суфикса *-(j)ански* јавља се пре свега код два типа ојконима:

а) код ојконима чија се основа завршава сугласничком групом (Гајдобра > *гајдобрански*, Бела Црква > *белоцрквански* итд.) и

б) код једносложних ојконимских основа које би се услед гласовних промена деформисале (Бока > *бокански* / *бокнски*, а не *бочки*, Међа > *међански*, а не *мејки*, Луг > *лужански*, а не *лушки*, Клек > *кљечански*, а не *кљечки*, Чока > *чокански*, а не *чочки* итд.).

И код ктетика који се граде суфиксом *-ски* има доста основа које се завршавају сугласничком групом, али ту је реч о два типа сугласничких група (код ојконима на *-ка* и *-ци*) које се при творби ктетика разбијају уметањем вокала *а* (нпр. Црвенка > *црвен-а-к* + *ски*, Бачинци > *бачин-а-ц* + *ски*), што није случај и са сугласничким групама о којима овде говоримо.

Навешћемо још неколико фактора који утичу на то да се ктетика граде суфиксом *-(j)ански*, а не суфиксом *-ски*:

а) дисимилација, одн. потреба да се избегне нагомилавање истих сугласника (Хајдучица > *хајдучански*, а не *хајдучички*, Сочица > *сочицански* / *сочински*, а не *сочички*),

б) хомонимија са другим речима (Ада > *ађански*, а не *адски*),

в) идентичност завршетка ојконима и суфикса *-ски* (Вајска > *вајшијански*, а не *вајски*, али: Салаш Ноћајски > *ноћајски*, Мачванска Митровица > *мачвански* итд.).

Сви остали суфикси јављају се ретко (стога их називамо периферним) и сви су (осим нултог суфикса) настали интеграцијом суфикса *-ски* и *-ачки* и одређених секвенци етника:

— *ејански*: *рабејански* (Рабе),

— *ејски*: *рабејски* (Рабе),

- *ијски*: *кевијски* (Кеви),
- *иначки*: *ђалиначки* (Ђала), *сочиначки* (Сочица),
- *ински*: *јашински* (Јаша Томић), *бокински* (Бока), *ђалински* (Ђала), *крајишински* (Крајишник), *сочински* (Сочица), *џурински* (Турија),
- *овачки*: *глоговачки* (Глогоњ), *кавиловачки* (Кавило),
- *овски*: *кавиловски* (Кавило),
- *џански*: *џавлишиџански* (Павлиш),
- *чански*: *вашчански* (Вашица), *гајчански* (Велики Гај), *јанковчански* (Јанков Мост), *љуковчански* (Љуково),

У неколико примера може се говорити и о нултом суфиксу (-*ø*). Реч је о ојконимима чији је завршетак једнак суфиксу *-ски* или честом завршетку ктетика *-чки*:

Мачванска Митровица > *мачвански*,

Салаш Ноћајски > *ноћајски*,

Ечка > *ечки*,

Телечка > *шелечки*.

Овакве творбе нема код сличних ојконима Вајска и Сутјеска.

На крају ћемо табеларно приказати како изгледа квантитативна дистрибуција централних суфикса за грађење ктетика (од ојконима у Војводини):

Завршни глас основе	Суфикс			
	<i>-ски</i>	<i>-ачки</i>	<i>-ански</i>	<i>-јански</i>
б	2	1	1	1
п	1	0	1	0
д	12	2	0	4
т	17	2	0	6
г	8	0	0	6
к	32	0	2	6
з	1	1	0	0
с	1	0	0	0
ж	3	0	0	0
ш	19	0	2	0
ф	0	0	0	0
х	0	0	0	0
ц	101	0	1	6
џ	0	0	0	0
ч	7	0	6	0
ђ	0	0	2	0

Завршни глас основе	Суфикс			
	-ски	-ачки	-ански	-јански
ћ	23	0	5	0
м	4	0	0	0
н	47	10	0	0
њ	9	2	0	0
л	23	2	0	1
љ	5	1	0	0
ј	20	6	0	0
р	22	1	0	0
в	30	60	0	1
Сугл. групе	(5)	(2)	25	12
Укупно	385	87	45	43

ЛИТЕРАТУРА

- Бабић 1986:** Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Zagreb: JAZU — Globus.
- Клајн 2003:** Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику 2*, Београд — Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства — Институт за српски језик САНУ — Матица српска.
- Николић 1954:** Светозар Николић, (Одговор на постављена питања), *Наш језик VI*, Београд, 120–122.
- Ђорић 1984:** Божо Ђорић, Етник, ктетик и норма (поводом облика Козарчанин и козарачки), *Наш језик XXVI/2–3*, Београд, 152–159.

Р е з ю м е

Марјан Елич

СУФФИКСЫ ДЛЯ ОБРАЗОВАНИЯ КТЕТИКОВ
(НА МАТЕРИАЛЕ ОЙКОНИМОВ ВОЕВОДИНЫ)

В настоящей работе охвачены суффиксы для образования ктетиков от ойконимов Воеводини. Автор пришел к выводу, что всего несколько суффиксов продуктивны в данной функции: основными являются суффиксы *-ски*, *-ачки*, *-(ј)ански*. Наряду с ними встречается около десяти менее продуктивных, редко употребляемых суффиксов. Автором рассматривается дистрибуция данных суффиксов и указывается на факторы, оказывающие влияние на употребление каждого конкретного суффикса.